

O ÎNCERCARE DE APLANARE A CRIZEI PARTIDULUI NAȚIONAL ROMÂN (1896)

Neacceptând hotărârile luate în ședințele Comitetului central al Partidului Național Român din ianuarie–februarie 1896 care au reglementat din punct de vedere economic și politic chestiunea *Institutului Tipografic* și a ziarelor partidului, Vasile Lucaciu va trece de partea grupării tribuniste în conflictul cunoscut și cu denumirea de criza *Tribunei*, izbucnit la sfârșitul anului 1895. De altfel, încă din perioada detenției la Seghedin, Vasile Lucaciu i-a încurajat direct sau indirect pe reprezentanții acestei grupări rămași la Sibiu (I. Russu-Șirianu, G. Bogdan-Duică și T. L. Albini), în atitudinea lor de frondă, recalcitranți și pro-liberali, acceptând să le primească corespondența și să le dea sfaturi pentru noua orientare a *Tribunei* fără a-i informa și consulta pe Ioan Rațiu și Iuliu Coroianu, aflați în aceiași detenție. Procesul a stârnit, cum era firesc, o reacție de suspiciune a celor doi față de Vasile Lucaciu, suspiciune care cu timpul s-a transformat în neîncredere și chiar ostilitate.

Publicând în paginile *Revistei Orăștiei* din 1896 regretabile atacuri la adresa președintelui Ioan Rațiu, a lui Iuliu Coroianu și a noii redacții a *Tribunei*, secretarul general al partidului va contribui și el la accentuarea crizei care a afectat activitatea Partidului Național Român din Transilvania și Ungaria. Dorind crearea unei imagini de popularitate a acestuia în contrast cu Ioan Rațiu, redacția *Revistei Orăștiei* îl va susține pe Vasile Lucaciu din toate punctele de vedere¹.

La început, dr. Rațiu nu a răspuns direct la aceste atacuri, el fiind sprijinit în aplanarea conflictului și apărât firește de membrii grupării sale. Redacția *Tribunei* va publica în consecință o serie de articole în care a analizat activitatea părintelui Lucaciu după eliberarea sa din închisoarea de la Seghedin, scoțând în evidență atitudinea sa duplicitară prin care s-a pus în fruntea vechilor tribuniști, identificându-se cu “politica de îndulcire” preconizată de aceștea².

Scriindu-i la 27 martie 1896 lui Elie Dăianu în legătură cu conflictul său cu dr. Ioan Rațiu, Vasile Lucaciu îi mărturisea: “de adâncimea sentimentelor mele de stimă, de iubire, de devotament pentru venerabilul nostru prezident ce multă vreme a rămas întreagă, neatinsă, și după ce a detunat în urechile mele grava acuză: Vasile! Acest b... e vândut și ne-au vândut! etc., etc., etc., și n-am admis niciodată acest fapt, nici n-am suspectat caracterul lor politic. De când am observat o anumită răceală față de mine, după reîntoarcerea mea din București, de când am văzut că-s nebăgat în seamă, și vorbele mele de jaluzie pentru conservarea nemaculată a steagului nostru sunt desconsiderate, mărturisesc, m-am clătinat în credința mea.” Vasile Lucaciu nu divulgă în această scrisoare motivele

¹ I. Georgescu, *Ioan Rațiu (1828-1902)*, Sibiu, 1928, p. 169-170; Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei Cluj-Napoca, nr. inv. M 2529, 2529/a (mai departe Muz. Ist. Trans.); Muzeul Național al Unirii Alba Iulia, doc. Nr. 5222, 5433-5436, 5439-5444; L. Botezan, *Vasile Lucaciu și mișcarea memorandistă*, în *Memorandul românilor. Centenar (1892, 1894-1992, 1994)* Baia Mare. 1994, p. 74; Dr. *Vasile Lucaciu luptător activ pentru unirea românilor*, Cluj-Napoca, 1988, p. 49-51; V. Orga, *Sfârșit de veac la Orăștie-frânturi din cronica luptei naționale (1895-1899)*, Restituiri, III (1995), p. 169.

² *Tribuna*, 1896, nr. 55, 61-62, 65, 160-161, 168, 172-174, 176, 178-179, 199-201.

nemulțumirii sale, comunicându-i lui Dăianu că are să le enunțe membrilor din Comitet pentru a se vedea dacă are sau nu dreptate³.

Chemat în cursul verii de dr. Ioan Rațiu la Sibiu în speranța aplanării conflictului, Vasile Lucaciu nu se va supune președintelui și majorității Comitetului central, părintele nerenunțând la “procedura anarhistă”. Polemica și învinuirile reciproce dintre cele două personalități continuă până în toamna anului 1896⁴. “Dacă prin murdăriile și limbajul ciocoiesc nu s-ar atinge și cauza națională - scria Ioan Rațiu lui George Pop de Băsești la 1 septembrie 1896 - nu ar fi alta de făcut, decât a răspunde la murdării, minciuni și neexactități tot prin ziare. Dar în acest caz, oricât vom fi noi de moderați și obiectivi în răspunsurile noastre, lumea noastră va sângera de supărare, că luptătorii de odinioară își spală în public rufele murdare, iar contrarii vor râde în pumni de noi. Așadar quid faciendum?”⁵

După ”o meditare serioasă și cu o considerare la toate împrejurările de față”, dr. Ioan Rațiu era convins că aplanarea conflictului nu se putea face decât prin organizarea unui juriu care să fie alcătuit din reprezentanți ai tuturor nuanțelor: “radicali, moderați, Dreptatiști, Gazetiști, chiar și Telegrafiști”, declarând lui Băsești că se supune “sentinței aduse de acest tribunal”, chiar și în cazul când părintele Lucaciu nu ar fi de acord cu această soluție. Președintele Ioan Rațiu propune ca loc al întâlnirii în primul rând Blajul și apoi Șimleul Silvaniei, Clujul, Bistrița, Năsăudul, Lugojul ori Sibiul, rugându-l pe George Pop de Băsești să vorbească personal și urgent cu Vasile Lucaciu, care să-și prezinte în scris acceptarea sau neacceptarea acțiunii, după care să se constituie juriul respectiv. În situația neconstituirii juriului, Ioan Rațiu îl informează cu părere de rău pe Băsești că “voi fi silit a răspunde la toate afirmațiile, neexactitățile și chiar minciunile părintelui prin ziarul *Tribuna*”⁶.

George Pop de Băsești urgencează tratativele și în 5 septembrie 1896 îl însărcinează pe Demetriu Suci, avocat din Cehul Silvaniei și pe preotul Ioan Pop ca delegați ai “Conferinței naționale” pentru a lua legătura a doua zi cu Vasile Lucaciu, prezentându-i propunerea din epistola dr. Rațiu cu privire la constituirea juriului de împăcare⁷. Demetriu Suci și Ioan Pop se conformează celor solicitate de George Pop de Băsești și în 6 septembrie 1896 obțin de la Vasile Lucaciu declarația prin care aceasta este de acord în principiu cu juriul propus, solicitând în prealabil o întâlnire personală cu dr. Ioan Rațiu și Iuliu Coroianu în casa lui Băsești, pentru a le dovedi toate afirmațiile sale “și astfel să li se deie ocaziune de a-și regula poziția față de chestia națională”⁸.

În 7 septembrie 1896 documentele redactate cu privire la această acțiune vor fi trimise de Băsești la doctorul Ioan Rațiu la Sibiu, propunându-i ca loc al convenirii în primul rând Dejul și apoi Clujul, datorită distanțelor și mijloacelor de transport ce ar fi convenabile protagoniștilor⁹.

³ Arh. Naț. București, fond I. Rațiu, dosar nr. 239/1896, f. 1-5; *Revista Orăștiei*, nr. 33 din 10/22 august 1896; N. Cordoș, *Din corespondența Vasile Lucaciu-Ioan Rațiu (1894-1896)*, în AIICN, XXXVI (1997), p. 275-296.

⁴ BCUC, *Corespondență George Pop de Băsești*, vol. III, f. 36-37; Muzeul Național al Unirii Alba Iulia, doc. Nr. 5222.

⁵ Muz. Ist. Trans., nr. inv. M. 2525 (Anexa I).

⁶ *Ibidem*.

⁷ Idem, nr. inv. M. 2527 (Anexa II).

⁸ Idem, nr. inv. M. 2520 (Anexa III).

⁹ Idem, nr. inv. M. 2524 (Anexa IV).

În paralel, la 5 septembrie 1896, din încredințarea avocatului clujean Iuliu Coroianu, preotul Nicolau P. Rațiu și dr. Cassiu Maniu se deplasează la Șișești pentru a lua legătura cu Vasile Lucaciu în acțiunea de “retragere în publicitate a nedemnelor expresiuni, ce se cuprind în publicațiile apărute în *Revista Orăștiei*, îndreptate în contra dlui Iuliu Coroianu, precum și a familiei d-lui dr. Ioan Rațiu”. La această provocare, în procesul-verbal redactat la Baia Mare în 5 septembrie 1896, Vasile Lucaciu a declarat următoarele: “În cele scrise de mine nu se află nici o ofensă și și deneg a da satisfacțiunea cerută. Dl. Iuliu Coroianu numai atunci poate cere satisfacțiune de la mine, dacă mai întâi îi voi da eu absolutoriu”¹⁰.

Acțiunea, cum se constată, deși a demarat foarte repede, va cunoaște o perioadă de stagnare. Doctorul Ioan Rațiu pregătindu-se să intre în închisoarea de la Sibiu, îi mărturisește lui George Pop de Băsești la 19 septembrie 1896 că el nu dorește să stea de vorbă personal cu Vasile Lucaciu înainte de constituirea juriului “până nu-și regulează el poziția față de chestia națională și nu revocă insultele personale prin urmare, el trebuie să primească juriul fără nici o condițiune, sau să-l respingă”¹¹. Părintele Vasile Lucaciu nu s-a conformat în totalitate solicitărilor dr. Rațiu, și va continua să aducă insulte la adresa *Tribunei* și a celor care s-au grupat în jurul președintelui, în interviul publicat în ziarul maghiar *Alkotmany* din 17 septembrie 1896¹².

În fața neadevărurilor din atacurile lui Lucaciu, dr. Ioan Rațiu consideră că este de datoria sa ca în interesul național să dea publicității adevăratele cauze ale crizei partidului pentru ca publicul românesc să poată trage din ele consecințele necesare. Face în acest sens o prezentare a activității lor politice în articolul *Repriviri și lămuriri*, publicat în paginile *Tribunei* de la Sibiu¹³, consemnând că: ”De un an de zile studiez atitudinea politică a d-sale și citesc cu sânge rece toate scrisorile sale provocatoare, și insultele îndreptate la adresa mea, dar am tăcut și am așteptat, că doară va veni **ad meliora consilia**, și în fine se va convinge, că prin ținuta sa de astăzi, ținută nedemnă trecutului său, tot mai mult se apropie de acea prăpastie, din care cu greu mai e cu puțință o scăpare cinstită”¹⁴. Președintele Partidului Național Român dorea din suflet ca acest conflict dintre ei să nu se discute în public, încercând ca, după adunarea *Astrei* de la Lugoj din 27 august 1896, să se facă demersuri pentru compunerea “unui juriu de bărbați imparțiali și devotați cauzei românești”. Doctorul Rațiu spera ca până la pronunțarea verdictului acestui juriu problema să nu se mai discute în presă¹⁵.

¹⁰ Acest document de împăcare a fost trimis la 7 septembrie st. n. 1896 de Iuliu Coroianu redacției *Tribunei* care îl va publica în nr. 190 din 29 august/10 septembrie 1896. Publicarea lui va aduce peste câteva zile intervenția părintelui Lucaciu care solicita ziarului s-o considere o “rectificare”, ceea ce redacția n-o face, considerând că este același lucru și că afacerea personală dintre cei doi protagoniști s-a încheiat. Alte afaceri “de natură gravă” ce le avea cu Iuliu Coroianu, cum consemna Vasile Lucaciu urmau a și le rezolva între ei (cf. *Tribuna*, nr. 195 din 5/17 septembrie 1896).

¹¹ Muz. Ist Trans., nr. inv. M. 2526 (AnexaV).

¹² *Tribuna*, 1896, nr. 199-201.

¹³ *Idem*, 1896, nr. 205-206.

¹⁴ Vasile Lucaciu va răspunde în nr. 40 din 10 octombrie 1896 a *Revistei Orăștiei* încercând să convingă opinia publică de vinovăția exclusivă a președintelui în declanșarea crizei (vezi și *Tribuna*, 1896, nr. 218 și 220).

¹⁵ *Tribuna*, nr. 205 din 18/30 septembrie 1896.

Spre deosebire de cele publicate și consemnate de dr. Ioan Rațiu în acest articol la adresa părintelui Vasile Lucaciu, ciorna-manuscris cu același titlu de *Repriviri și lămuriri* conține și o analiză a acțiunilor Comitetului central al Partidului Național Român din Transilvania și Ungaria pentru realizarea postulatelor cuprinse în programul național din 1881. Se face o trecere în revistă: a principiilor conducătoare pentru susținerea chestiunii naționale în anii 1893-1894; despre atitudinea politică față de partidele din România; cauzele crizei partidului și a *Ligii Culturale*; problema *Institutului Tipografic* și a ziarelor partidului; activitatea tinerilor de la *Tribuna*; gruparea Ioan Slavici-Eugen Brote și “politica de îndulcire”¹⁶.

În cele din urmă juriul de onoare pentru judecarea și aplanarea diferendelor ivite între I. Rațiu, I. Coroianu și V. Lucaciu, constituit din Dionisie Vaida ca președinte, Petru Truția notar și membrii Teodor Mihali și Alexandru Filip se întrunește la 15 octombrie 1896 la Sibiu. Cei trei frunzași politici (I. Rațiu, I. Coroianu și V. Lucaciu) au declarat că recunosc autoritatea juriului constituit de Comitetul național pentru “conplanarea și judecarea diferințelor ivite între ei”. Părintele Vasile Lucaciu recunoaște cel dintâi că stă pe baza programului național din 1881, a hotărârilor conferințelor naționale și a “enuunțiațiunilor comitetului”, declarând că nu a fost angajatul nici unui partid politic din afara patriei. El a exprimat și regrete pentru cuvintele vătămătoare spuse la adresa celor doi pe care le revocă. Ioan Rațiu și Iuliu Coroianu au făcut și ei declarații asemănătoare, luând act de declarația secretarului general, exprimându-și numai regretul pentru atacurile aduse de alții în paginile *Tribunei* împotriva lui Vasile Lucaciu și pe care nu le-au influențat¹⁷.

Tonul reținut al declarațiilor lui Rațiu și Coroianu arată că împăcarea n-a avut loc pe baza unei încrederi și sincerități reciproce. Ne-o confirmă și ciorna-manuscris a pledoariei dr. Rațiu de la această întrunire în care președintele partidului dă răspuns invectivelor lui Vasile Lucaciu prin care “din iubit și admirat am devenit condamnabil”. Încheind expunerea prin care dr. Rațiu declara cum că “nu noi facem judecătoria dta, [ci] te lăsăm să vorbești dta și amicii dta”, rezultă că împăcarea n-a avut urmări practice, sesizată în acest sens și de *Dreptatea* din Timișoara¹⁸.

Față de aprecierile apărute în presă¹⁹ cu privire la protocolul încheiat la 15 octombrie 1896, juriul de onoare a fost nevoit să declare din nou în noiembrie 1896: “că afacerea ivită între susnumiții domni, o privesc de terminată prin declarațiunile lor cuprinse în citatul protocol și prin lămuririle detaliate făcute de ambele părți. Afară de aceasta juriul consideră, că din declarațiunile cuprinse în acel protocol iese îndeajuns la iveală, că partea politică a controverselor ivite între numiții domni a fost tratată și lămurită pe deplin, până ce s-a ajuns la aplanarea neînțelegerilor reciproce. Tratarea specialistă a tuturor împrejurărilor, pe baza cărora juriul a trebuit să pronunțe verdictul său cunoscut, a fost și este considerată de superfluă și neoportună, pentru că de o parte ar fi contra discrețiunii impusă de regulile bunei cuvințe, pe de altă parte ar fi contra intereselor cauzei naționale, cari interese cu deosebită atențiune au fost luate în considerare din partea juriului, când a declarat afacerea de încheiată”²⁰.

¹⁶ Muz. Ist. Trans., nr. inv. M. 2491. Documentul este datat la Sibiu în 2 octombrie 1896 pe când dr. Ioan Rațiu se afla închis pentru publicarea și semnarea Manifestului din februarie 1896.

¹⁷ Muz. Ist. Trans., nr. inv. M. 2521 (AnexaVI).

¹⁸ Idem, nr. inv. M. 2535; *Dreptatea* 1896, nr. 231; L. Botezan și N. Cordoș, *Din frământările Partidului Național Român transilvănean în anul 1897*, în *AIAC*, XV (1972), p. 300-301.

¹⁹ *Declarațiune*, în *Tribuna*, nr. 238 din 29 octombrie/1 noiembrie 1896.

²⁰ *Ibidem*.

“Pacea caraghioasă” cum o caracteriza Ioan Russu-Șirianu nu a dus la rezultatul dorit, ea neconstituind un aranjament bun și durabil²¹. Într-o scrisoare către George Pop de Băsești de la începutul anului 1899, dr. Ioan Rațiu consemna că nu mai este dispus a sta la sfat cu dr. Vasile Lucaciu care n-a încetat să publice în presa timpului plângerile sale ce au întrecut marginile bunei cuvinte, după Rațiu autorul principal al dezbinărilor dintre membrii Comitetul național²². Continuarea crizei Partidului Național Român și în anii următori până după moartea dr. Ioan Rațiu survenită la 4 decembrie 1902, confirmă eșecul acțiunilor de împăcare.

NICOLAE CORDOȘ

ANEXE

[Sibiu, 1 septembrie 1896]²³

Iubite amice²⁴

După sosirea mea în Sibiu, am cetit **murdăriile** publicate în *Revista Orăștiei*²⁵ și m-am indignat până în suflet! Voiam să mă întâlnesc cu tine în Cluj dar ginerele tău²⁶ mi-a telegrafiat că ai plecat, voiam să te întreb quid faciendum?²⁷

Dacă prin murdăriile și limbajul ciocoiesc nu s-ar atinge și cauza națională, nu ar fi alta de făcut, decât a răspunde la murdării, minciuni și **neexactități** tot prin ziare.

Dar în acest caz, oricât vom fi noi de moderați și obiectivi în răspunsurile noastre, lumea noastră va sângera de supărare că luptătorii de odinioară își spală în public rufele murdare, iară contrarii vor râde în pumni de noi! Așadară, quid faciendum?

După o meditare serioasă și cu considerare la toate împrejurările de față, m-am convins pe deplin, că afacerea: Tribuna Lucaciu sau **noi** și Lucaciu de la începutul crizei sau mai bine de la ieșirea din temniță până la răspunsurile din urmă ale părintelui din Șișești, nu se poate judeca, aplană, aranja sau condamna, decât prin un **juriiu**.

Eu din parte-mi propun loco primo Blajul apoi Șimleul, Clujul, Bistrița, Năsăudul, Lugojul, ori Sibiul.

Mai competent ar fi Blajul.

Mă învoiesc a provoca în acest **juriiu** să participe câțiva membri ai conferinței noastre, primesc să fie reprezentate toate nuanțele: radicali, moderați, Dreptațiști, Gazetiști, chiar și Telegraștiști.

²¹ BAR, mss. S 25(18)/CLXXI.

²² Arh. Naț. București, fond I. Rațiu, dosar nr. 76-77/1897, 80-81/1899; Muz. Ist. Trans., nr. inv. M. 2555, 2566, 2571; BCUC, *Correspondență George Pop de Băsești*, vol II, f. 69-74; Idem, *Corresp. Fr. Hossu-Longin*, vol III, f. 87-89.

²³ A se vedea Anexa II.

²⁴ Muz. Ist. Trans., nr. inv. M. 2525 (Conceptul scrisorii dr. I. Rațiu către G. Pop de Băsești).

²⁵ *Revista Orăștiei*, 1896, nr. 30-35.

²⁶ Francisc Hossu-Longin.

²⁷ Lat. =Ce facem?

Declar a priori că mă supun sentinței aduse de acest tribunal.

Chiar și în cazul dacă părintele Lucaciu nu s-ar putea supune unui tribunal, eu mă supun și doresc ca acesta să judece în această afacere penibilă și fără voia lui.

Deci te rog ca în cel **mai scurt** timp să vorbești în persoană cu Lucaciu în această afacere, care nu suferă amânare.

Învoirea sau neînvoirea părintelui să o iei în scris, adică să se declare în scris, că primește sau nu aranjarea afacerii prin juriu. Având această scrisoare la mână, te rog să te apuci de lucru și să înființezi sau să constitui tribunalul în cestiune.

Publicului nu-i vom spune alta decât că afacerea s-a încredințat unui juriu și până la deciderea ce va aduce acesta, nu se poate discuta în public.

Dacă ori din ce cauză, juriul propus de mine nu s-ar putea constitui, atunci cu părere de rău voi fi silit a răspunde la toate afirmațiile (?), neexactitățile și chiar minciunile părintelui prin ziarul *Tribuna*.

Dacă primești sau nu intervenirea în această afacere neplăcută, dar impusă prin pășirea în public a părintelui - te rog să mă înștiințezi prin telegraf cu cuvintele primesc sau nu primesc și tot prin telegraf, dacă părintele se supune **judecății unui juriu**. Te sărută al tău amic

Dr. Rațiu

II

Ds. Dnului Demetriu Suciuc avocat și delegat al Conferinței. națio. În **Cehu Silvaniei**²⁸

Epistola dnului dr. Ioan Rațiu președintele Com. esec. Rom. cu dato Sibiu 1 septembrie²⁹, pe lângă acea rugare vi-o transpun, ca luând lângă dvoastră pe m. v. d. Ioan Pop preot și delegat a Conf. națio. să binevoiți fără amânare încă în ziua de mâni a conveni cu dnul dr. Vasile Lucaciu secretaru a Comit. executiv națio. român, în Baia Mare eventual la Șișești, și comunicându-i epistola invocată a domnului dr. Rațiu în care cere referitor la cele publicate de domnia lui în *Revista Orăștiei* nrul 34-le intervenirea unui juriu și verdictul acestuia.

Săvârșind actul acesta declarația dnului dr. Vasile Lucaciu veți binevoi a lua în proces verbal - carele proces verbal pentru dispozițiuni ulterioare veți avea a mi-l înmâna mie - fără amânare.

Băsesci, 1896 5/IX

G. Pop de Băsesci

III³⁰

În cauza propusă de dd. Demetriu Suciuc și Ioan Pop, prin aceste mă declar, că în principiu primesc juriul propus, cu acea condițiune "sine qua non"³¹, ca să-i premeargă o înfățișare personală între dd. dr. I. Rațiu și Iuliu Coroianu, și între mine, la casa dlui

²⁸ Muz. Ist. Trans., nr. inv. M. 2527.

²⁹ Vezi Anexa I.

³⁰ Muz Ist. Trans., nr. inv. M. 2520 (document-declarație scris și semnat olograf de Vasile Lucaciu).

³¹ Lat. = Fără de care nu se poate!

George Popp, în Băsesci, ca cu acea ocasiune să le dovedesc și adevăresc toate afirmațiunile mele, și astfel să li se deie ocasiune de a-și regula poziția față de chestia națională.

Șișești, 6- IX -896

Dr. V. Lucaciu

IV

Băsesci, 7/9 896.

Iubite amice!³²

Rezultatul intervenirei la dr. Lucaciu acel act aci sub %³³ - eu nu-l înțeleg ce dorește dânsul prin conv. pers. **dară de dorește lămurire și înțelegere personală atunci îi foarte salutar și** [indescifrabil] numai că, cauza fiind de natură urgentă, iară Băsesci fiind departe de voi și cale ferată, eu aș afla mai comod o convenire în Dej sau Cluj, dar mai bine în Dej la dr. Mihali în astă privință i-am scris astăzi și lui dr. Lucaciu și l-am invitat ca primind Dejul ca loc de convenire, să se pună cu voi sau imedeiat iar prin dr. Mihali în atingere, și să defigeți ziua convenirei unde și eu mă voi prezenta fiind avizat previde cu încă 48 de ore.

Vă sărută al tău devotat

G. Pop

V

Iubite amice!³⁴

Astăzi am primit scrisoarea ta din 17 ale curenteii și-mi pare foarte rău, că nu poți veni la ședința direcțiunei noastre, dar îmi pare și mai rău, că nu îmi scrii nimic despre popa din Șișești.

El a fost la tine în 12 a lunei acesteia, prin urmare pot presupune, că ați vorbit și de juriul propus de mine.

În scrisoarea din 7 sept.³⁵ te miri și cu tot dreptul și tu, pentru ce voiește el întâlnire prealabilă cu mine și Coroianu la tine.

Fiind Băsești departe și cauza fiind de natură urgentă, tu afli în scrisoarea ta din 7 sept. mai comod o convenire în Dej sau în Cluj dară mai bine în Dej la dr. Mihali, - în asta privință zici mai departe, i-am scris astăzi și lui dr. Lucaciu și l-am invitat ca primind Dejul ca loc de convenire să se pună cu voi sau imediat sau prin dr. Mihali în atingere și să defigeți ziua convenirei, unde și eu mă voi prezenta, fiind invitat previe cu încă 48 ore.

³² Muz. Ist. Trans., nr. inv. M. 2524.

³³ A se vedea Anexa III.

³⁴ Muz. Ist. Trans., nr. inv. M. 2526 (conceptul scrisorii dr. I. Rațiu către G. Pop de Băsesci).

³⁵ A se vedea Anexa IV.

În urma acestei scrisori am așteptat să fiu încunoștințat de către părintele Lucaciu de-a dreptul sau prin dr. Mihali - dar n-am primit până astăzi referitor la juriu nici o iotă nici de la popa, nici de la Mihali.

Ființă eu peste câteva zile trebuie să intru în temniță, prin urmare chiar să voiesc, nu m-ași putea întâlni cu Lucaciu; dar chiar să mă fi întâlnit oriunde, eu nu aș fi putut sta de vorbă, până nu-și regulează el poziția față de chestia națională și nu revocă insultele personale, prin urmare, el trebuie să primească juriul fără nici o condițiune, sau să-l respingă. Deci încă o dată te rog să întrebi pe Lucaciu prin domnii pe care i-am trimis la el, dacă voiește juriu fără nici o condițiune și fără o întâlnire prealabilă.

Te rog ca întrebarea să o facă pe cale telegrafică, și tot pe cale telegrafică să mă încunoștințezi despre răspunsul ce-l vor primi acei trimiși de la popa Lucaciu.

Cauza e gravă dacă nu primește juriu necondiționat și vom fi siliți a recurge și la publicitate fără considerarea la persoane, vom fi siliți a statori adevărul.

Aștept cu nerăbdare răspunsul tău.

[Sibiu], 19/9 896

[dr. Rațiu]

VI

Protocol³⁶

Luat la 15 octombrie 896 în urbea Sibiu în Consiliul juriului de onoare esmis din partea Comitetului național român ptru. judecarea și eventual complanarea diferențelor³⁷ ivite între președintele Comitetului național **dr. Ioan Rațiu**, membrul Comitetului **Iuliu Coroianu** și secretarul **dr. Vasile Lucaciu**.

Din partea Comitetului național se prezintă membrii juriului esmis, - **Dionisie Vaida, Alesandru Filip, dr. Mihali și Petru Truția** care constituindu-se și designează de președinte pe Dionisie Vaida iar de notariu pe Petru Truția.

Prezentându-se dr. Ioan Rațiu, dr. Vasile Lucaciu și Iuliu Coroianu cărora aducându-le la cunoștință că Comitetul național a denumit juriul de mai sus ptru. complanarea și judecarea diferențelor ivite între ei, - se provoacă a se declara, - că primesc judecarea cauzei prin juriul esmis de Comitetul național și nu au ceva excepțiune față de persoanele juriului?

Dr. Ioan Rațiu, dr. Vasile Lucaciu și Iuliu Coroianu se declară că primesc judecarea cauzei prin juriul esmis și se supun necondiționat verdictului acestuia iar față de persoanele care constituiesc juriul nu au nici o excepțiune.

Dr. Rațiu

Dr. V. Lucaciu

Iuliu Coroianu

³⁶ Muz. Ist. Trans., nr. inv. M. 2521 (document original scris de Petru Truția și purtând semnăturile olografe ale tuturor participanților); Vezi și I. Georgescu, *op. cit.*, p. 170.

³⁷ În sensul de diferend între două sau mai multe persoane (deosebiri de păreri, neînțelegeri, dezacord, nepotriviri).

În urma acestora prezentându-se părțile interesate, - și după declarațiunile reciproce, dr. Vasile Lucaciu dă următoarea declarațiune:

Declarațiune

În fața juriului de onoare, esmis de Comitetul Partidului Național Român, declar că eu stau pe baza programului național din 881 și a concluseror conferințelor naționale și a enunțiațiunilor comitetului, - nu sum și nu am fost angajat cu nici un partid politic afară de patrie.

Din lămuririle și declarațiunile date aceluiași juriu de onoare, de dr. Ioan Rațiu și Iuliu Coroianu, am primit convingerea și certitudinea că domnia lor stau pe aceleași baze politice, - și asemenea nu sunt angajați cu nici un partid politic afară de patrie.

Așa între noi nu există nici o diferență principală în chestia națională.

Astfel fiind constatat lucrul, declar că apărându-mă de atacurile nedrepte și nebazate, apărute în *Tribuna*, la adresa caracterului meu național, sub presiunea indignațiunei juste, m-am folosit de afirmațiuni și expresiuni vătămătoare la adresa numiților domni pre care cu regret le consider prin aceasta de neavenite și le revoc.

Sibiu 15 october 896.

Dr. V. Lucaciu

Dr. Ioan Rațiu și Iuliu Coroianu luăm spre știință declarația domnului dr. Vasiliu Lucaciu și declarăm din partea noastră că pentru cele publicate în *Tribuna* afară de articli subscriși de noi, nu putem lua responsabilitatea, - iar vătămările cele scrise în *Tribuna* noi nu le-am influențat și le regretăm.

Sibiu la 15 october 896.

Dr. Rațiu

Iuliu Coroianu

Prin declarațiunile de mai sus consiliul juriului afacerea ivită între domnii dr. Ioan Rațiu, Iuliu Coroianu de o parte, iar de altă parte între dnulu dr. Vasiliu Lucaciu o considerăm de aplanată.

Datu la Sibiu la 15 october 896.

Dionis. Vaida
președinte

Alexandru Filip Petru Truția
notaru

Dr. T. Mihali

AN ATTEMPT TO SETTLE THE ROMANIAN NATIONAL PARTY'S CRISIS (1896)

(Abstract)

Based on unpublished documents belong to dr. Ioan Rațiu's records preserved today in the collection of the National History Museum of Transilvania in Cluj-Napoca, we try clarity few aspects during Romanian National Party's crisis science the end of the XIX-th century.

The documents from the end of the work show us the efforts of the main leaders of the Roumanian National Party; dr. Ioan Rațiu, G. Pop de Băsești, Iuliu Coroianu and dr. Vasile Lucaciu to settle the conflict known in the modern history as the crisis of *Tribuna* magazine in Sibiu.